

ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

๑. ในพจน์ชนะวรรค มีหลักการสังโยคอย่างไร และพจน์ชนะไหนบ้าง
ใช้สังโยคไม่ได้ ฯ
๒. อาคมมีในสนธิไหนบ้าง ฯ ลงอาคมอะไรในสนธินั้น ฯ ฯ ปุริตติเยว,
ตยาเวคํ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. คุณนามต่างจากนามนามอย่างไร ฯ
 - ข. สาริปุตฺโต เป็นนามนามชนิดไหน ฯ
 - ค. เอกสังขยา กับเอกสัพพนาม ต่างกันอย่างไร ฯ
 - ฌ. ต ศัพท์ ในคำว่า "อิติปิ โส ภควา" เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ
 - ง. อมฺโห เป็นคำสำหรับเรียกใคร ฯ
๔. วิภัตติอาชยาต ต่างจากวิภัตตินามอย่างไร ฯ จงแก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้อง
ตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้ ฯ
 - ก. ปีตา โน มหุลลกา อโหสิ ฯ
 - ข. เม สามิเก ชิมจุจาย ปิพฺยนฺเต น สกฺกา มยา ภูณฺชิตุํ ฯ
 - ค. เทวทฺตุโต สงฺฆํ ภิชฺชิสฺสตี ฯ
๕. จะทราบว่าเป็นกิริยาภิกตํ หรือนามภิกตํ จะต้องอาศัยอะไร ฯ ภติโก,
ทูลลโก, สนฺโต, ปคฺคยฺห ลงปัจจัยอะไร เฉพาะที่เป็นนามภิกตํ
จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

๖. สมาสอะไรบ้าง นิยมบทปลงเป็นนปุงสกลิงค์ เอกวจนะอย่างเดียว
จะทราบได้อย่างไรว่าเป็นสมาสไหน ๆ อนุรพาลเทวดา เป็นสมาส
อะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์หามาตามลำดับ ๆ
๗. คัทธิตต่างจากสมาสอย่างไร ๆ รุกขมูลิกา, เวรี้, โกสตุลล์ ลงปัจจยอะไร
ในคัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์หามาดู ๆ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ในพยัญชนวรรค มีหลักการสัງโยค ดังนี้
 พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของคนได้
 พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของคนได้
 พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของคนได้ทั้ง ๕ ตัว
 ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว
 พยัญชนะที่ ๒ คือ ข ฦ ฦ ฦ และพยัญชนะที่ ๔ คือ ฦ ฦ ฦ ฦ ฦ ใช้สัງโยค
 ไม่ได้ ฯ
๒. อาคมมีในสนธิทั้ง ๓ คือ สระสนธิ พยัญชนะสนธิ และนิคคหิตสนธิ ฯ
 ในสนธินั้นๆ ลงอาคมได้ดังนี้ คือ ในสระสนธิ ลง อ และ โอ อาคม
 ในพยัญชนะสนธิ ลงพยัญชนะอาคม ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร พ
 ในสัททนีติว่าลง ห อาคมก็ได้ ส่วนในนิคคหิตสนธิ ลงนิคคหิตอาคม ฯ
 ปุริติเยว เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น ปุริติ - เอว ถ้าสระอยู่หลัง
 ลง ย พยัญชนะอาคมได้บ้าง ต่อเป็น ปุริติเยว ฯ
 ตยาเวตฺ เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น ตยา - เอตฺ ถ้าสระอยู่หลัง
 ลง ว พยัญชนะอาคมได้บ้าง ต่อเป็น ตยาเวตฺ ฯ
๓. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้
 ก. คุณนามต่างจากนามนาม ดังนี้ คุณนาม คือ นามที่แสดงลักษณะ
 ของนามนาม สำหรับหมายให้รู้ว่านามนามนั้นดีหรือชั่วเป็นต้น ส่วน
 นามนาม คือ นามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ ที่ สิ่งของ ฯ
 ข. สาริปุตุโต เป็นนามนามชนิดอสาธารณนาม ฯ
 ค. เอกสังขยา กับเอกสัพพนาม ต่างกันอย่างไร คือ เอกสังขยา
 เป็นได้แต่เอกวจนะอย่างเดียว ส่วนเอกสัพพนาม เป็นทวิวจนะ คือ
 เอกวจนะ และพหุวจนะ ฯ

ฅ. ต ศัพท ในคำว่า “อติปิ โส ภควา” เป็นสัพพนามชนิดนิยมิวิเสสน
สัพพนาม ๑

ง. อมุโก เป็นคำสำหรับเรียกชายด้วยวาจาอันอ่อนหวาน ในภาษา
ของเราท่านบัญญัติให้แปลว่า เนาะผู้เจริญ ๑

๔. วิภัตติอาชยาด ต่างจากวิภัตตินามอย่างนี้ คือ วิภัตตินาม จัดไว้เป็น ๓
หมวด สำหรับแจกนามศัพท์เพื่อเป็นเครื่องหมายให้ทราบถึงลิงค์ วจนะ
การันต์ และอายตนิบาต ส่วนวิภัตติอาชยาด จัดไว้เป็น ๘ หมวด สำหรับ
แจกมูลศัพท์ฝ่ายกริยาออกเป็นหมวดๆ เพื่อเป็นเครื่องหมายให้ทราบถึง
กาล บท วจนะ บุรุษ และจัดเป็น ๒ บท คือ ปรัสสบท และอัตตโนบท
เป็น ๓ บุรุษ คือ ปฐมบุรุษ มัธยมบุรุษ และอุตตมบุรุษ เพื่อเป็นเครื่องบ่งถึง
นามที่เป็นประธานแห่งกริยา ๑

ได้แก่คำที่เห็นว่าผิด ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้

ก. ปีตา โน มหุลลโก อโหสิ ๑

ข. มม สามิกะ ชิมจุฉาย ปิพฺพิมาเน น สกฺกา มยา ภูณฺชิตุํ ๑ หรือ
มยุหํ สามิกะ ชิมจุฉาย ปิพฺพิมาเน น สกฺกา มยา ภูณฺชิตุํ ๑ หรือ
สามิกะ เม ชิมจุฉาย ปิพฺพิมาเน น สกฺกา มยา ภูณฺชิตุํ ๑

ค. เทวทฺตโต สงฺฆํ ภินฺทิสฺสตี ๑

๕. จะทราบว่าเป็นกริยาภิตก หรือนามภิตก จะต้องอาศัยปัจจัยที่ประกอบ
กล่าวคือกริยาภิตก และนามภิตกต่างก็มีปัจจัยของตนแผนกหนึ่ง มี ๓
ประเภทเหมือนกัน ได้แก่ภิตปัจจัย ๑ กิจปัจจัย ๑ ภิตกกิจปัจจัย ๑
ใช้ประกอบกับธาตุซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายเนื้อความของนามศัพท์
และกริยาศัพท์ ปัจจัยที่ประกอบกับธาตุแล้วทำธาตุที่ประกอบให้เป็นกริยา
และเป็นเครื่องหมายให้รู้กาลและวาทได้บ้าง เช่น คนฺตฺวา กจฺฉนฺโต
นีหริยมาโน กรณียํ คนฺตพฺพํ เป็นต้น จะทำให้ทราบได้ว่า เป็นกริยาภิตก
ส่วนปัจจัยที่ประกอบกับธาตุแล้วทำธาตุที่ประกอบให้นามนามหรือ
คุณนาม เป็นสาธนะนั้นๆ และใช้ในปฐมวิภัตติและจตุตถวิภัตติได้บ้าง
เช่น กรณํ ทายโก กาคํ เป็นต้น จะทำให้ทราบได้ว่าเป็นนามภิตก ๑

ภติโก ลง กุวิ ปังจัย (ในนามกิตก์ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ)
ตั้งวิเคราะห์ว่า ภติ โภโรตีติ ภติโก ฯ

ทูลลโภ ลง ข ปังจัย (ในนามกิตก์ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ)
ตั้งวิเคราะห์ว่า ทูลลเณ ลพภติติ ทูลลโภ ฯ

สนุโต ลง ต ปังจัย ในกิริยาภิตก์ ฯ (สมุ ธาตุ ต ปังจัย ธาตุที่มี ม
เป็นที่สุด แปลง ต เป็น นุต แล้วลบที่สุดธาตุ ได้รูปเป็น สนุโต) หรือ
ลง อนุต ปังจัย ในกิริยาภิตก์ (อส ธาตุ อนุต ปังจัย ลบต้นธาตุ
ได้รูปเป็น สนุโต)

ปลุกยฺห ลง ตฺวา ปังจัย (ตฺวานาธิปังจัย) ในกิริยาภิตก์ (ป บทหน้า
คหฺ ธาตุ ตฺวานาธิปังจัย ธาตุที่มี ห เป็นที่สุด แปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น
ยฺห ได้รูปเป็น ปลุกยฺห) ฯ

๖. สมาสดังต่อไปนี้ คือ สมาหารทิกุสมาส สมาหารทวันทวสมาส และ
อภัยยิภาวสมาส นิยมบทปลงเป็นนปุงสกลิงค์ เอกวจนะอย่างเดียว
จะทราบได้โดยความดังนี้ สมาหารทิกุสมาส นิยมมีปกติสังขยาเป็น
บทหน้า บทหลังเป็นประธาน อุทาหรณ์ ตโย โลกา ติโลกํ สมาหาร-
ทวันทวสมาส นิยมบทนามนามตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไปและใช้เป็น
ตัวประธาน ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน อุทาหรณ์ สมโล จ วิปสุสนา จ
สมฉวิปสุสนํ ส่วนอภัยยิภาวสมาส นิยมมีอุปสัคหรือนิบาตเป็นบทหน้า
และใช้เป็นประธานของบทหลัง อุทาหรณ์ ทรตสุส อภาโว นิทุทถํ ฯ

อนุชพาลเทวดา เป็นวิเศษนบุพพบท กัมมธารยสมาส มีวิเศษโนปมบท
กัมมธารยสมาสเป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

วิ.อุปมา.กัม. วิ. อนุโร อิว พาลา อนุชพาลา (เทวดา)

วิ.บุพ.กัม. วิ. อนุชพาลา เทวดา อนุชพาลเทวดา หรือ

อนุชพาลา จ สา เทวดา จาติ อนุชพาลเทวดา ฯ

๗. ตัทธิธต่างจากสมาสอย่างนี้ คือ ตัทธิธ ใช้ปังจัยแทนศัพท์ที่ลบทิ้งไป
เพื่อย่อคำพูดให้สั้นลง เช่น สุขามे चाโต लभ चातो लेख लं छिक्
ปังจัยแทน เป็น สุขามิโก แปลได้ความเช่นเดียวกัน ส่วนสมาส คือ

การย่อศัพท์ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไปให้เป็นบทเดียวกัน โดยลบวิภัตติ
ของศัพท์หน้าบ้าง ไม่ลบบ้าง ประกอบให้มีลิงค์ วจนะ และวิภัตติ
เดียวกัน แต่ยังคงมีรูปศัพท์เดิมปรากฏอยู่ เช่น สยามเม ชาโต เป็น
สยามชาโต ฯ

รูกขมุลิกา ลง ฉิก ปังจย ในตฤตยาภิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า รูกขมุเล
วสนุตติ รูกขมุลิกา ฯ

เวรี ลง อี ปังจย ในตัทสสัตถิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า เวรี อสฺส
อตุถิตี เวรี ฯ

โกสลุลง ลง ญย ปังจย ในภาวัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า กุสลุสสุ ภาโว
โกสลุลง ฯ

พระธรรมเจดีย์ เขมจารี วัดทองนพคุณ
สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย
ตรวจแก้.